SPRÅK- OCH LITTERATURCENTRUM, LUNDS UNIVERSITET

”Vad ska jag göra med solen, sopa ner den från taken?”

En postkolonial analys av Hanan al-Shaykhs ”Ukannis al-shams ‘an al-suṭūḥ”

Rebecca Nikani

Handledare: Maria Persson

ARAK01 VT 2013

Innehåll

Abstract 2
1. Inledning 3
1.1 Presentation av ämnet 3
1.2 Syfte och frågeställning 4
1.3 Källmaterial 4
1.4 Teoretisk ram och metod 5
2. Undersökning och analys 11
2.1. Novellens handling 11
2.2 Analys 12
3. Slutsatser 29
3.1 Sammanfattning och slutsatser 29
3.2 Förslag till vidare forskning 30
4. Litteraturförteckning 31
4.1. Primärkällor 31
4.2. Sekundärkällor 31

Abstract

The aim of this thesis is to analyse the short story ”Ukannis al-shams ‘an al-suṭūḥ” by Ḥanān al-Shaykh from a postcolonial perspective. The analysis is based on the theories of Edward Said, Chandra Mohanty, Suha Sabbagh, Judith E. Tucker and Frantz Fanon. I have examined whether stereotypes of people, particularly Muslim women, from the Arab world can be found in the short story, and whether any of its Arab characters has a so called ‘colonised mind.’ The conclusions reached are that it can be argued that some stereotypes of Arabs appear in the short story, although Arab-Muslim women are not portrayed in a stereotypical way. I found that the protagonist does indeed have a colonised mind, but that she undergoes a process of mental decolonisaton.

1.Inledning

1.1 Presentation av ämnet

Avsikten med den här uppsatsen är att tillämpa postkolonial teori på en nutida arabisk författare. Jag har valt att analysera en novell av den libanesiska författaren Ḥanān al-Shaykh, eftersom hon har uppmärksammats för sina skildringar av arabiska kvinnor både i arabvärlden och i västvärlden.

Det är svårt att sammanfatta vad postkoloniala studier är med några få meningar, eftersom det är ett tvärvetenskapligt forskningsfält som kan inbegripa allt från litteraturanalys till ekonomisk teori (Loomba, 2005, s. 10). Kortfattat kan man dock säga att postkoloniala studier innebär forskning om hur kolonialismen har påverkat och påverkar världen efter avkoloniseringen, det vill säga efter att de europeiska kolonierna uppnådde självständighet i mitten av 1900-talet. Själva termen ”postkolonial” är inte helt okontroversiell, eftersom alla inte är överens om att kolonialtiden faktiskt är över. De ojämlika förhållanden som utvecklades under den koloniala perioden kvarstår; trots att de gamla kolonialmakterna inte längre styr direkt över sina före detta kolonier har stater i den ”första” världen fortfarande ett ekonomiskt, kulturellt och politiskt övertag över stater i ”tredje” världen. På grund av detta talar man ibland om nykolonialism när en före detta koloniserad nation fortfarande står i ekonomisk och/eller kulturell beroendeställning till den före detta kolonialmakten (Loomba, 2005, s. 22). Feministiska forskare som har studerat kopplingen mellan kolonialism och kvinnoförtryck har kommit fram till att kvinnor har använts och fortsätter att användas som symboler för ”såväl kulturella *essenser* som kulturella *olikheter*” (Loomba, 2005, s. 37, s. 207-209). Kolonialmakterna påtog sig därför uppgiften att bevara eller eliminera seder som till exempel könsstympning, samkönade förhållanden och slöjor, vilka tolkades som ”uttryck för oöversättliga skillnader mellan olika kulturer” (Loomba, 2005, s. 209).

Enligt litteraturprofessorn Amal Amireh blir kvinnliga arabiska författare, som till exempel Nawal el-Saadawi, hyllade i Väst eftersom de bekräftar västerländska fördomar om arabisk kultur (Amireh enligt Valassopoulos, 2007, s. 23). Detta påstående påminner om den indiska filosofen och litteraturteoretikern Gayatri Spivak, som hävdar att vissa som tillhör den indiska eliten fungerar som ”native informants” för intellektuella i västvärlden som är intresserade av den Andras röst (Spivak, 1994, s. 79). Jean Franco uttrycker en liknande idé om eliten i tredje världen: ”... the Third World becomes [...] the rich source of fantasy and legend recycled by the intelligentsia [which] transposes mythic material” (Franco, 1994, s. 361). Idén om en intelligentsia som bekräftar västerländska fördomar och för vidare myter om tredje världen för tankarna till Fanon och hans beskrivning av hur kolonialismen påverkar den koloniserades sätt att tänka. Genom att utradera den lokala kulturen skapar kolonisatören ett

mindervärdeskomplex hos den koloniserade, som för att råda bot på sin känsla av underlägsenhet anammar kolonisatörens kulturella värderingar (Fanon, 1995, s. 34).

1.2 Syfte och frågeställning

I denna uppsats kommer jag alltså att analysera en novell av Ḥanān al-Shaykh utifrån ett postkolonialt perspektiv. Mitt syfte är att undersöka om al-Shaykh i ” Ukannis al-shams ‘an al-suṭūḥ” reproducerar stereotyper av människor från arabvärlden, och om västvärlden framställs som en överlägsen motsats till arabvärlden. Med andra ord vill jag undersöka om hon genom sin novell agerar som en ”native informant” som talar *till* västerlänningar *om* ”de andra”, alltså människor från arabvärlden. I min analys kommer jag framför allt att utforska om al-Shaykh reproducerar stereotyper av arabiska kvinnor. Men mitt syfte är också att undersöka om de arabiska rollfigurerna i novellen har internaliserat västerländska föreställningar om människor från arabvärlden, det vill säga om de har en koloniserad mentalitet.

För att uppnå mitt syfte har jag formulerat två huvudfrågeställningar som jag ska försöka svara på:

1. Reproducerar Ḥanān al-Shaykh västerländska stereotyper av arabvärlden och människor därifrån i sin novell?

2. Förekommer det rollfigurer i novellen vars mentalitet är koloniserad?

Det är alltså inte mitt syfte att svara på frågan om al-Shaykhs mentalitet är koloniserad, men man skulle kunna argumentera för att om hon reproducerar västerländska stereotyper om arabvärlden, så har hon en koloniserad mentalitet.

1.3 Källmaterial

Min primärkälla, ” Ukannis al-shams ‘an al-suṭūḥ”, finns i novellsamlingen med samma namn. Jag har även använt mig av Catherine Cobhams engelska översättning av novellen, ”I Sweep the Sun off Rooftops”, när jag har stött på ord eller meningar som jag inte har förstått enbart med hjälp av min ordbok.

Som sekundärkällor har jag främst använt texter av Edward Said, Chandra Mohanty, Suha Sabbagh, Judith E. Tucker och Frantz Fanon. Deras teorier presenteras i avsnitt 1.4. Här redogör jag kort för vilka de är och vilka av deras texter som jag har använt.

Den palestinske litteraturteoretikern Edward Saids bok *Orientalism* (2003), vilken jag använder mig av i denna uppsats, är en kritisk granskning av hur ”orienten” har framställts och framställs i västerländsk diskurs. Said har kritiserats av bland andra Robert Irwin (Rosen, 2007), Ibn Warraq (Pryce-Jones, 2008), Irfan Khawaja (Khawaja, 2007) och Dennis Porter (Porter, 1994). Porter, till exempel, anklagar Said för att säga emot sig själv och för att inte sätta in de texter han analyserar i deras historiska sammanhang (Porter, 1994, s. 151, s. 160). Det är dock inte min avsikt att i den här uppsatsen ta ställning till om Said har rätt eller om kritiken mot honom är befogad, utan att undersöka om de stereotyper som han påstår finns står att finna i al-Shaykhs novell. Detsamma gäller för de andra forskarna vars verk jag använder som teoretisk utgångspunkt i min analys av novellen.

Chandra Mohanty är en postkolonial feministisk teoretiker från Indien. Jag har använt mig av hennes artikel ”Under Western Eyes” (1984), där hon kritiserar hur västerländska feminister framställer kvinnor i tredje världen.

Suha Sabbagh är en palestinsk-amerikansk akademiker. Jag har använt mig av delar av boken *Arab Women: Between Defiance and Restraint* (1996), där hon kritiserar de, enligt henne, stereotypa sätt på vilka arabisk-muslimska kvinnor framställs i västvärlden.

Judith E. Tucker är en amerikansk historiker. Jag använder mig av de delar av hennes bok *Arab Women: Old Boundaries, New Frontiers* (1993) där hon diskuterar västerländska stereotyper av den arabiska familjen och kvinnans roll inom den.

Frantz Fanon var en psykoanalytiker från Martinique. Jag har använt mig av hans bok *Svart hud, vita masker* (1995), där han utforskar kolonialismens inverkan på den koloniserades psyke.

1.4 Teoretisk ram och metod

Som nämndes i avsnitt 1.1 och 1.2 har jag valt att använda mig av postkolonial teori för att undersöka om al-Shaykhs novell reproducerar västerländska stereotyper av araber och/eller

om det förekommer rollfigurer i den som har en koloniserad mentalitet. Nedan följer en mer exakt redogörelse av uppsatsens teoretiska ram.

Said och orientalism

Enligt Said har vad han kallar en orientalistisk diskurs utvecklats och fått hegemoni i västerlandet. I denna diskurs har Orienten använts för att definiera Europa genom att framställas som dess motsats. Said hävdar att orientalismen har varit ett sätt för Europa att dominera och styra över Orienten (Said, 2003, s. 1-3). I den orientalistiska diskursen ställs västerlänningar och araber (orientaler) emot varandra som varandras motsats. Eftersom västerlänningar är till exempel rationella, fredliga, liberala och logiskt tänkande, är araber irrationella, krigslystna, icke-liberala och oförmögna att tänka logiskt (Said, 2003, s. 49). På samma sätt är västvärlden rationell, utvecklad, människovänlig och överlägsen, medan Orienten är abnorm, outvecklad och underlägsen. Orienten och dess befolkning utgör en enhet som det går att göra svepande generaliseringar om. Det finns *ett* islamiskt samhälle och *en* arabisk mentalitet (s. 300-301). Enligt det orientalistiska synsättet är Orienten en statisk plats, både tidsmässigt och rumsligt (s. 109).

Mohanty och ”tredjevärldenkvinnan”

I sin kritik av (vissa) västerländska feministiska forskares framställningar av kvinnor i tredje världen, beskriver Chandra Mohanty det som hon kallar producerandet av en ”genomsnittlig tredjevärldenkvinna” som ett enhetligt subjekt. Hon ifrågasätter västerländska feministers tendens att använda ”kvinnor” som analytisk kategori, som om kvinnor är en grupp som har samma problem, intressen och önskningar oavsett vilken klass, etnicitet eller ras de tillhör eller var i världen de befinner sig. Mohanty definierar tredjevärldenkvinnan, som hon anser att hon beskrivs av västerländska forskare, som ett offer som är förtryckt på grund av sitt kön. Hon är outbildad, okunnig, fattig, traditionsbunden, familjeorienterad och knuten till hemmets sfär, *eftersom* hon är från tredje världen. Tredjevärldenkvinnan ställs i kontrast mot vita västerländska kvinnor, vilka utgör normen (Mohanty, 1984, s. 333-337). När ”kvinnor” används som analytisk kategori i den västerländska feministiska diskursen om kvinnor i tredje världen framställs de som en homogen, maktlös grupp som på olika sätt är offer. Tredjevärldenkvinnan är ett offer för manligt våld, för den koloniala processen, för det arabiska familjesystemet, för den ekonomiska utvecklingsprocessen eller för islamiska lagar. Kvinnor definieras enbart utifrån hur de påverkas av olika system och institutioner. De betraktas med andra ord som objekt (Mohanty, 1984, s. 338). Ett annat problem med att kvinnor som grupp framförallt karaktäriseras utifrån sin könstillhörighet är, enligt Mohanty, att makt definieras i binära termer av de västerländska feminister hon kritiserar. Män beskrivs som den grupp som har makt, medan kvinnor beskrivs som den grupp som inte har det; män beskrivs som den grupp som exploaterar och kvinnor beskrivs som den grupp som blir exploaterad. Mohanty menar att detta förstärker den binära uppdelningen mellan kvinnor och män, vilket gör det svårare att bekämpa olika sorters förtryck (Mohanty, 1984, s. 344).

En företeelse som Mohanty genomgående kritiserar i sin artikel är tendensen att bedöma förhållanden i tredje världen efter en västerländsk måttstock. Koncept som till exempel familjen, äktenskapet, patriarkatet och könsuppdelningen av arbete används ofta utan att sättas in i sina lokala kulturella och historiska sammanhang. Enligt Mohanty förutsätter västerländska feminister att dessa koncept kan tillämpas universellt och använder dem därför för att förklara kvinnors underordning i olika delar av världen. Mohanty betonar vikten av att förstå och ta hänsyn till lokala sammanhang i sin analys, eftersom situationer som på ytan kan verka identiska, i själva verket kan ha helt olika förklaringar (s. 347-348). Mohanty menar att en västerländsk måttstock, som förmodas vara universell, används för att bedöma juridiska, ekonomiska, religiösa och familjerelaterade strukturer i tredje världen. När kvinnor från tredje världen placeras inom dessa strukturer och de definieras som ”underutvecklade” produceras bilden av den förtryckta ”genomsnittliga tredjevärldenkvinnan”. Enligt Mohanty innebär detta att västerländska feminister antar en nedlåtande attityd mot kvinnor i tredje världen, och mot tredje världen i allmänhet, som förmodas ha utvecklats i lägre grad än västvärlden. Bilden av ”tredjevärldenkvinnan” bygger på antagandet att västerländska kvinnor är sekulära, frigjorda och styr över sina egna liv. Utan bilden av ”den förtryckta tredjevärldenkvinnan” skulle det vara mycket svårare för västerländska feminister att skapa bilden av den frigjorda västerländska kvinnan (s. 351-352).

Stereotyper av kvinnor från arabvärlden

I detta avsnitt behandlar jag specifika stereotyper av kvinnor från arabvärlden, till skillnad från generella stereotyper av kvinnor från ”tredje världen”. Mohanty kritiserar Juliette Minces för att hon betraktar arabiska och muslimska kvinnor som en homogen grupp som förtrycks av *ett* patriarkalt familjesystem, samtidigt som hon bortser från klasskillnader och kulturella skillnader. Enligt Mohanty ser Minces det patriarkala familjesystemet som en institution som inte förändras, utan har sett likadant ut sedan islams uppkomst (Mohanty, 1984, 342). Mohanty refererar även till Mina Modares och hennes kritik av västerländska feministiska skrifter om islam, där en specifik version av islam betraktas som den enda existerande versionen av islam. ”Islamisk teologi” blir då något som påtvingas den avgränsade och enhetliga gruppen ”kvinnor”: ”Women (meaning *all women*) regardless of their differing positions within societies, come to be affected or not affected by Islam” (Mohanty, 1984, s. 342-343).

Suha Sabbagh beskriver de förutfattade meningar som, enligt henne, existerar om arabisk-muslimska kvinnor. I västerländsk populärkultur framställs arabiska kvinnor som fogliga, stumma, beslöjade och undangömda offer för dominerande och bakåtsträvande arabiska män, medan den kamp för överlevnad som förs av många arabiska kvinnor ignoreras. Arabisk-muslimska kvinnor beskrivs också som offer för kvinnoförtryckande islamska traditioner. Sabbagh menar att det ensidiga fokus som västerlänningar lägger på misär i sina skildringar av arabisk-muslimska kvinnor, resulterar i att västerländska kvinnor positioneras som överlägsna arabiska kvinnor, och genom dem positioneras även västerländsk kultur som

överlägsen (Sabbagh, 1996, s. xi-xiii). Nawar Al-Hassan Golley påpekar att kvinnor i arabvärlden under de senaste två decennierna har fått ökad och förbättrad tillgång till utbildning och arbete utanför hemmet, men att den västerländska stereotypen av arabiska kvinnor alltjämt utgörs av en osynlig, stum och mystisk kvinna (Al-Hassan Golley, 2007, s. xxv-xxvi).

Judith E. Tucker ifrågasätter om det överhuvudtaget går att finna gemensamma omständigheter för kvinnor i arabvärlden. Med tanke på regionens stora geografiska utbredning och ekonomiska och sociala mångfald är det felaktigt att göra antaganden om en monolitisk arabisk eller islamsk kultur som förtrycker kvinnor (Tucker, 1993, s. vii-viii). Tucker beskriver stereotyper av den arabiska familjen och hur den, genom att beskrivas som den västerländska familjens motsats, ”andrafieras” i västerländsk diskurs. Den arabiska familjen framställs som en monolitisk institution som i stort sett inte har genomgått några förändringar, till skillnad från den västerländska familjen, där till exempel individualism ersatte familjens kontroll. Tucker tar upp fyra föreställningar om ”den arabiska familjen” som utgör en modell som hon menar okritiskt förs vidare i västerländsk diskurs. Den första föreställningen är att äktenskap i arabvärlden arrangeras av brudens och brudgummens respektive familjer. Brudparet, särskilt bruden, har ingenting att säga till om i valet av partner. Den andra föreställningen är att det kvinnorna som upprätthåller familjens heder i arabvärlden. För att hon inte ska dra skam över familjen genom att ha utomäktenskapliga sexuella relationer, tvingas hon leva i avskildhet som flicka och gifts bort vid tidig ålder. Den tredje föreställningen är den om vikten av den patrilinjära klanen, vilken gör kusinäktenskap vanliga. Den sista föreställningen som Tucker tar upp är den enligt vilken kvinnan i princip är maktlös i den arabiska familjen. Hennes egendom förvaltas av hennes make och det faktum att månggifte är tillåtet kan användas för att säkerställa hennes lydnad , eftersom hennes man kan skaffa tre nya fruar utan hennes samtycke. Denna modell är problematisk eftersom den till stor del bygger på normativ litteratur och på några få empiriska studier (Tucker, 1993, s. 195-198).

Fanon och den koloniserade mentaliteten

I *Svart hud, vita masker* undersöker Frantz Fanon den koloniserade människans mentalitet utifrån ett psykoanalytiskt perspektiv. Han utgår från svarta människor från Antillerna och deras förhållande till vita fransmän, men anser att hans resonemang kan utvidgas så att det inbegriper alla koloniserade människor (Fanon, 1995, s. 34). Enligt Fanon anser sig vita människor vara överlägsna svarta människor, och svarta människor vill bli vita, eftersom de vill bevisa för de vita att de är på samma nivå som dem. Den svarta människan lider alltså av mindervärdeskomplex, vilket det finns två anledningar till: att vita människor är rikare än svarta och att den svarta människan har internaliserat sitt mindervärde (Fanon, 1995, s. 28). Fanon ser koloniala föreställningar som ett slags neuros. Den koloniserade är fångad i sitt mindervärdeskomplex, medan kolonisatören är fångad i sin överlägsenhet (Fanon, 1995, s. 67). Det är den koloniserades mindervärdeskomplex och önskan att bli (som) kolonisatören som jag i fortsättningen kommer att kalla den koloniserade mentaliteten. Om det är så att den koloniserade mentaliteten inte nödvändigtvis försvinner i samma stund som kolonialmakten

lämnar ett land, utan den istället kan dröja sig kvar hos människorna där även efter att deras land har blivit självständigt, skulle den kunna finnas hos de arabiska rollfigurerna i al-Shaykhs novell, eftersom de kommer från områden som har varit koloniserade av europeiska stater.

Enligt Fanon har det skapats ett mindervärdeskomplex hos alla koloniserade folk eftersom deras lokala kultur har nedvärderats av kolonisatörerna. När den koloniserade anammar kolonisatörens kultur blir han ”vitare”. Ju mer den koloniserade tar till sig kolonisatörens kultur, desto mer ”höjer [han] sig över sin djungelnivå” (Fanon, 1995, s. 34). Svarta människor vill ha bekräftelse från vita människor, och försöker få det genom att närma sig eller till och med anamma vit kultur: ”Jag vill inte erkännas som *svart*, utan som vit” (Fanon, 1995, s. 60-61, s. 71). Den koloniserade lider av att inte vara vit eftersom kolonisatören diskriminerar den koloniserade och talar om för denne att han måste komma i kontakt med kolonisatörens kultur. Då försöker den koloniserade bli vit för att på så sätt tvinga den vita människan att erkänna den koloniserade som människa (Fanon, 1995, s. 98-99).

Det Fanon beskriver i *Svart hud, vita masker* är med andra ord de psykologiska effekterna av att internalisera rasistiska föreställningar, vilket kan illustreras med detta citat:

> Jag var på en och samma gång ansvarig för min kropp, ansvarig för min ras, för mina förfäder. Jag riktade en objektiv blick mot mig själv, upptäckte min svärta, mina etniska särdrag – och möttes av ett öronbedövande larm om kannibalism, mental efterblivenhet, fetichism, rasdefekter […] (Fanon, 1995, s. 109).

Den koloniserade har lärt sig att se sig själv med kolonisatörens ögon, och ”upptäcker” då hur han skiljer sig utseendemässigt från vita människor. Samtidigt ”upptäcker” han hur överlägsen kolonisatörens kultur och identitet är. Eftersom ”... de vita blickarna [är] de enda sanna blickarna” (Fanon, 1995, s. 112), det vill säga kolonisatörens kultur har hegemoni, ser den koloniserade sig själv som *objektivt* underlägsen vita människor. Fanon hävdar att den koloniserade internaliserar kolonisatörens föreställningar om sig själv redan som barn, då svarta barn konsumerar populärkultur skapad av och för vita. Genom denna kultur börjar svarta barn identifiera sig med de vita, som framställs som hjältar, och förakta de svarta, som framställs som onda eller som vildar, alltså som underlägsna vita människor (Fanon, 1995 , s. 137-138). Det gör att den koloniserade människan försöker ”bli vit”, alltså bli som kolonisatören, eftersom den koloniserade människan upplever att bara ”den Andre (i form av den vita människan) [...] kan ge honom värde” (Fanon, 1995, s. 143).

Metod

Jag har undersökt om de stereotyper jag har nämnt, och om rollfigurer med koloniserad mentalitet, förekommer i novellen, genom närläsning av de citat och stycken där rollfigurer

från arabvärlden kommer i kontakt med västerländska rollfigurer, och de citat och stycken där beskrivningar av arabvärlden/arabisk kultur respektive västvärlden/västerländsk kultur förekommer. Närläsningen kompletteras genom att citaten sätts inom sina sammanhang i handlingen. Genom att läsa igenom novellen många gånger har jag försökt försäkra mig om att hitta alla tillfällen där det sker möten mellan arabiska och västerländska rollfigurer och där det görs jämförelser mellan arabvärlden och västvärlden. Vid de nämnda ställena har jag letat efter förekomsten av de stereotyper och tecken på den koloniserade mentalitet som är föremål för den här undersökningen, enligt de kriterier som jag ställer upp nedan.

Kriterier

De stereotyper som borde finnas i novellen om **arabvärlden och/eller arabiska rollfigurer framställs stereotypt** är, för det första, att rollfigurer från västvärlden är överlägsna icke-västerländska karaktärer *eftersom* de är västerlänningar. För det andra borde arabiska rollfigurer och västerländska rollfigurer vara varandras motsatser på så sätt att västerlänningar är rationella, fredliga och liberala medan araber är irrationella, våldsamma, och ickeliberala. För det tredje borde västvärlden framställas som rationell, utvecklad, människovänlig och överlägsen, medan arabvärlden framställs abnorm, outvecklad och underlägsen. Slutligen borde arabvärlden vara enhetlig och arabiska rollfigurer borde inte först och främst vara individer, utan det framställs som om det finns *en* arabisk mentalitet.

Om **tredjevärldenkvinnan** förekommer i novellen borde kvinnliga rollfigurer tillhöra en homogen grupp. Kvinnliga rollfigurer från arabvärlden borde vara *offer* för yttre omständigheter såsom sina familjer, den ekonomisk situationen, eller kolonialism. Kvinnliga rollfigurer från arabvärlden borde vara okunniga, outbildade, traditionsbundna. Det borde råda en maktlös/makthavare-relation mellan arabiska kvinnor och arabiska män, där kvinnan är maktlös och mannen har makt. ”Den förtryckta tredjevärldenkvinnan” borde ställas mot ”den frigjorda västerländska kvinnan”.

Om det förekommer **stereotyper av kvinnor från arabvärlden** borde kvinnliga arabisk-muslimska rollfigurer framställas som förtryckta av ett tidlöst patriarkalt familjesystem. Kvinnliga arabisk-muslimska rollfigurer borde vara fogliga offer för dominerande och bakåtsträvande arabiska män. Kvinnliga arabisk-muslimska rollfigurer borde vara offer för kvinnoförtryckande islamiska traditioner. Den arabiska familjen borde framställas som en tidlös, monolitisk institution som står i motsats till den västerländska familjen. Kvinnliga arabisk-muslimska rollfigurer borde inte ha någon makt i sina familjer; de kontrolleras antingen av sina föräldrar eller av sin make.

Om det förekommer **koloniserad mentalitet** hos novellens rollfigurer borde rollfigurer som kommer från arabvärlden idealisera västvärlden. Med andra ord ska det förekomma rollfigurer som uttrycker en entydigt positiv syn på västvärlden. Rollfigurer som kommer från arabvärlden borde ha mindervärdeskomplex på grund av sitt ursprung och nedvärdera sin

egen kultur. Det borde förekomma arabiska rollfigurer som konsekvent eller nästintill konsekvent uttrycker en negativ syn på arabisk kultur och på sig själva eftersom de är araber. Rollfigurer som kommer från arabvärlden borde vilja anamma västerländsk kultur.

Kriterierna uppfylls om ovan nämnda stereotyper och/eller tecken på den koloniserade mentaliteten uttrycks explicit eller implicit i novellen. Med implicit menas att ett visst beteende eller sätt att tänka tenderar att uppträda, eller uppträder konsekvent, i handlingen.

Avgränsning

Det är förstås möjligt att läsa en litterär text utifrån många olika infallsvinklar även när man utgår ifrån en specifik teori. Al-Shaykhs novell hade till exempel också varit intressant att analysera ur ett postkolonialt perspektiv där även klassaspekterna analyseras. I min analys har jag dock valt att koncentrera mig i huvudsak på genus och nationalitet/kulturell tillhörighet för att uppsatsen inte ska bli alltför omfattande.

2.Undersökning och analys

2.1. Novellens handling

För att göra det lättare att följa med i analysen följer här en kort sammanfattning av novellens handling. Den icke namngivna berättaren/huvudpersonen är en ung marockansk kvinna som drömmer om ett självständigt liv utan fattigdom i London. Hon åker dit trots varningar från familjemedlemmar och bekanta, och flyttar in hos ‘Ā'ishah, en kvinna från hennes hemby. Huvudpersonen vill arbeta och tjäna pengar, men upplever att ‘Ā'ishah hindrar henne från att söka jobb. Med hjälp av en väninna till ‘Ā'ishah rymmer hon från lägenheten, hittar ett jobb som städerska, och flyttar efter en tid ihop med en engelsk vän som hon senare förlorar oskulden till. Till en början trivs hon med att bo tillsammans med honom, men hans högljudda musik och stökiga vänner gör henne alltmer irriterad. En natt får hon nog och går in i hans rum för att säga till honom att sluta spela så hög musik eller flytta. Till hennes förvåning upptäcker hon att han har sex med en man. Hon får ett raseriutbrott och förväntar sig att de ska skämmas över sitt beteende, men de skrattar bara åt henne och kallar henne galen. Detta gör henne ännu mer rasande och för att hämnas ringer hon sin rumskamrats syster och berättar för henne om hennes brors läggning. Eftersom huvudpersonen tycker om systern, som hon bedömer som artig och väluppfostrad, utgår hon ifrån att systern ska bli lika förfärad som huvudpersonen. Systern skäller dock ut huvudpersonen för att hon lägger sig i sin rumskamrats angelägenheter. Chockad över dessa händelser vandrar huvudpersonen omkring på gatorna. Hon frågar sig själv varför hon flyttade ifrån Marocko och drar sig till minnes hur människorna i hennes hemby sa till henne att engelsmännen är ogudaktiga och att

hon skulle förlora sig själv om hon bosatte sig i London. Till slut går hon tillbaka till sin lägenhet och finner att hennes rumskamrat och hans vän lyssnar på hennes kassetter med arabisk musik. Rumskamratens vän har tagit på sig hennes kläder och och smycken och sminkat sig med hennes smink. Huvudpersonen börjar skratta och skämta tillsammans med de båda engelsmännen och novellen slutar med att hon känner sig tillfreds med tillvaron.

2.2 Analys

Stereotyper av arabvärlden och människor därifrån

I denna del av analysen kommer jag att undersöka om några av de stereotyper som nämns av Said, Mohanty, Tucker och Sabbagh förekommer i novellen. Först redovisas argumenten *för* att stereotyper förekommer, sedan görs en kort sammanfattning av dessa. Därefter redovisas argumenten *emot* att stereotyper förekommer. Sedan görs en jämförande sammanfattning av för- och motargument.

Argument för förekomst av stereotyper

Redan i novellens första stycke framställs huvudpersonen, en arabisk rollfigur, som irrationell. Hon berättar hur hon rusar ”som en törstig häst” (كالحصان الظمآن) för att hämta vatten och sedan häller det över sin rumskamrat och hans vän:

”لم أكن عطشى بل كنت احترق. لم أدلق الماء عليّ بل على الشاب الإنكليزي وصديقه”[1]

(al-Shaykh, 2006, s. 111).

Självklart brinner huvudpersonen inte bokstavligen, men det förefaller ändå irrationellt av henne att hälla vatten på någon annan när det är hon själv som känner det som om hon håller på att brinna upp. Det får henne att verka oförmögen att hantera sina upprörda känslor. Huvudpersonen beskriver flera gånger sig själv som ett vilt eller rentav galet djur

(الثور الهائج، الحصان المتمرّد، الحصان الهائج[2]):

”[...] جعلتني كالحصان الهائح الذي [...] يميل برأسه في كلّ الإتجاهات...”[3]

(al-Shaykh, 2006, s. 111).

[1] ”Jag var inte törstig, men jag brann upp. Jag hällde inte vattnet över mig själv, utan över engelsmannen och hans vän” (min översättning. Om inte annat anges är alla översättningar nedan mina).
[2] ”den vilda /galna tjuren, den olydiga hästen, den vilda/galna hästen”
[3] ”[…] fick mig (att bli) som en vild häst som […] kastar med huvudet i alla riktningar”.

”[...] أعود إلى دور الحصان المتمرّد. الثور الهائج"[4]

(al-Shaykh, 2006, s. 116).

"لا بدّ أنّي بدوت كالسّعدان المجنون الّذي كان يطوف بلدتنا برفقة صاحبه الغجري"[5]

(al-Shaykh, 2006, s. 117).

I dessa citat framstår huvudpersonen som irrationell, eftersom hon inte verkar kunna hantera sina känslor eller kontrollera sina handlingar i situationer som gör henne upprörd eller stressad. Genom att hennes irrationalitet kopplas ihop med djuriskhet avhumaniseras hon. Samtidigt skrattar (ضحكهما) engelsmannen som hon bor med och hans vän åt henne, vilket ytterligare får hennes raseri att framstå som löjligt och därmed hon själv som oförnuftig. Hon berättar hur hon önskar att engelsmannen ägde något som hon kunde stjäla (أسرقه), slita i bitar (أمزّقه), eller krossa mot honom (أدعس عليه) för att hämnas (رغبة في الانتقام) på honom (al-Shaykh, 2006, s. 117). Detta får henne inte bara att framstå som irrationell, utan också som våldsam och hämndlysten. Hennes ilska är oproportionerlig med tanke på att det enda engelsmannen och hans vän egentligen har gjort mot henne är att skratta åt henne. Ett annat tillfälle då huvudpersonen, och även invånarna i hennes hemby, framstår som irrationella är i hennes beskrivning av hur de spottade på marken varje gång de närmade sig grisfarmen i utkanten av byn och upprepade:

”تفو على النّجاسة والوساخة”[6] (al-Shaykh, 2006, s. 115).

I detta stycke framställs rollfigurer från arabvärlden som oförnuftigt traditionsbundna eftersom de utgår från att grisfarmen är en smutsig, motbjudande plats utan att faktiskt ha varit där. Att de endast upprepar en fras istället för att diskutera eller förklara varför grisfarmen är en oren plats, får det att verka som om de inte överhuvudtaget har reflekterat över varför de ogillar den, utan bara upprepar sådant som de har hört från andra. Upprepningen av en fast fras bidrar till att få det att verka som om byborna är fast i ett sätt att tänka, och gör också att de inte framstår som individer, utan som en homogen grupp där inga avvikande åsikter förekommer. Frasen förefaller vara någonting som upprepas per automatik, utan att den som talar har tänkt igenom vad hen säger och varför. Detta kan sägas vara ett exempel på stereotypen om traditionsbundenhet och okunnighet som Mohanty tar upp.

När huvudpersonen har legat med sin engelska rumskamrat utbrister han:

”عمرك ٢٥؟ ٣٠ سنة؟ وانت مازلت عذراء يا سيدنا المسيح حقاً لا افهمك..."[7]

[4] ”[…] återvände jag till rollen som den upproriska hästen. Den galna tjuren”.
[5] ”Utan tvekan såg jag ut som den galna apan som drog omkring i vår by i sällskap med zigenaren som ägde den”.
[6] ”Tvi för smuts och orenlighet”.

(al-Shaykh, 2006, s. 113).

Att han blir så bestört över att en kvinna i hennes ålder aldrig hade legat med någon förut gör att deras erfarenheter ställs i kontrast mot varandra, eftersom huvudpersonen tycker att det normala är att en ogift kvinna blir förtvivlad om hon blir av med oskulden. Hon verkar tycka att hennes naturliga reaktion borde vara att:

[8]”[...] أعض أصابعي ندماً على ما أعطيته منّي [...]”

(al-Shaykh, 2006, s. 112)

och

[9]” [...] اللّطم والنّدم لأن أسفلي أصبح مثقوباً [...]”

(al-Shaykh, 2006, s. 113).

Det kan tolkas som att engelsmannen är van vid kvinnor som är sexuellt aktiva och förväntar sig att de har utomäktenskapligt sex; eftersom han inte förstår varför huvudpersonen var oskuld innan hon låg med honom säger han att han inte förstår henne. Enligt denna tolkning blir en västerländsk rollfigur (huvudpersonens rumskamrat) och en arabisk rollfigur (huvudpersonen) varandras motsatser.

Detta citat ger ytterligare en inblick i huvudpersonens förhållande till sexualitet:

> أرى عضويهما غير المطهّرين، واضحين كلّ الوضوح وأرتعش، هذه هي المرّة الأولى الّتي أرى فيها عضو رجل عن كثب. جفّ ريقي، جفّ زلعومي. جفّ أسفلي للحظات[10]
>
> (al-Shaykh, 2006, s. 116-117).

Att huvudpersonen blir så chockad att hon börjar darra av att se ett manligt könsorgan tyder på att hon är obekant med sex och sexualitet. Det skulle kunna tolkas som att hon har levt ett skyddat, avskilt liv och att hennes familj inte har låtit henne ha någon sexuell kontakt med män. Hon är trots allt oskuld tills hon kommer till London; när hon inte längre bor med ‘Ā'ishah, alltså när det inte finns någon från hembyn som kan övervaka henne, inleder hon en sexuell förbindelse. Detta pekar på att det kanske inte har varit ett fritt val från hennes sida att avstå från sexuella relationer. När huvudpersonen talar om för sin engelska rumskamrats

---

[7] ”Hur gammal är du, 25? 30? Och du är fortfarande oskuld, herregud, jag förstår dig verkligen inte…”
[8] ”[…] bita mig i fingrarna i ånger över vad jag hade gett till honom […]”
[9] ” […] förtvivlade slag i ansiktet och ånger för att mitt sköte hade blivit penetrerat […]”
[10] ”Jag såg deras oomskurna könsorgan klart och tydligt, och jag darrade. Det här var första gången som jag såg en mans könsorgan på nära håll. Mitt saliv torkade, jag blev torr i halsen. Mitt underliv blev torrt för ett ögonblick”.

syster att hennes bror ligger med en man ([11]”أخبرتها ما اكتشفت”) ställs återigen en västerländsk rollfigurs perspektiv i motsats till en arabisk rollfigurs perspektiv: systern tycker att det är hennes brors ensak ([12]”أمر أخي ليس من شأنك أو شأني”) medan huvudpersonen tycker att det är hans familjs angelägenhet (al-Shaykh, 2006, s. 118). För huvudpersonen är det självklart att en persons sexualitet inte är hens ensak, utan en moralisk angelägenhet som familjen har rätt att kontrollera och värdera. Hon beskriver till och med sin rumskamrats och hans väns handlingar som [13]”الجريمة” (al-Shaykh, 2006, s. 118). Denna mentalitet tar sig tydligt uttryck i slutet av novellen, där huvudpersonen beskriver hur en bybo, Sa‘ad, begår självmord efter att ha blivit anklagad för att ha haft en sexuell relation med en man. Hela byn engagerar sig i detta fall och det diskuteras om Sa‘ad ska förklaras oskyldig eller om hans skuld ska bevisas:

> خطف سعد روحه بنفسه تلك اللّيلة الّتي انتشر فيها الخبر أنّه ضبط وهو يضاجع راعي غنم متجوّلاً [...] علا صوت البلدة كلّها لمّا اكتشفت أنّ سعد ترك ورقة تثبت براءته [...] الانشقاق قد أصاب أهالي البلدة حول تبرئة سعد من التّهمة أو إثباتها عليه [...] [14]
>
> (al-Shaykh, 2006, s. 127).

Det kan tolkas som att västvärlden, representerad av rumskamraten, hans vän och rumskamratens syster, framställs som en motsats till arabvärlden, representerad av huvudpersonen och invånarna i hennes hemby. Enligt denna tolkning framstår arabvärlden som mindre liberal än västvärlden, eftersom att anklagas för homosexualitet i arabvärlden är något så skamligt och allvarligt att det kan driva den anklagade till att ta sitt liv, medan upptäckten att någon är homo- eller bisexuell i väst inte får några negativa konsekvenser för personen ifråga. Det bör dock påpekas att det inte går att bevisa att rollfigurerna är symboler för, eller representerar hela arabvärlden eller hela västvärlden. Man skulle lika gärna kunna argumentera för att det enda al-Shaykh beskriver i novellen är de enskilda rollfigurerna, en enskild europeisk stad och en enskild marockansk by. Men om al-Shaykh framställer alla eller de flesta novellens rollfigurer enligt de stereotyper som nämndes ovan, kan hon ändå anses reproducera dessa stereotyper.

Något annat som antyder att kvinnor kontrolleras av sina familjer därifrån huvudpersonen kommer är att ‘Ā'ishah varnar henne för att resa till London utan några kvinnliga familjemedlemmar eller en make, eftersom hon i sin hemby kommer att bli betraktad som en dålig flicka hur dygdigt hon än uppför sig:

---

[11] ”Jag berättade för henne vad jag hade upptäckt”.
[12] ”Min brors angelägenheter är varken min eller din ensak”.
[13] ”brottet”
[14] ”Sa‘ad tog sitt liv den kväll då ryktet spreds att han hade ertappats med att ha samlag med en kringresande fåraherde […] Byns alla röster höjdes när det upptäcktes att Sa‘ad hade lämnat en lapp som bevisade hans oskuld […] Byborna splittrades mellan dem som tyckte att Sa‘ad skulle frikännas från anklagelserna och dem som ville förklara honom skyldig […] ”

”تصيري بنت حرام وإن كنت فاطمة الزّهراء”[15]

(al-Shaykh, 2006, s. 119).

En kvinna som reser ifrån sin familj och bor ensam eller med människor som inte är familjemedlemmar verkar alltså, enligt ‘Ā'ishah, få rykte om sig att vara ”dålig” enbart för att hennes familj inte kan bevaka henne. Det framstår som om familjen måste finnas där för att skydda kvinnan från synd, eller för att hindra henne från att göra något omoraliskt. Den arabiska familjen som beskrivs i novellen stämmer in på en av de föreställningar som enligt Tucker (1993, jfr. 1.4 ovan) förs vidare i västerländsk diskurs, nämligen den om kvinnorna som dem som upprätthåller familjens heder och därför isoleras för att förhindra att de drar skam över familjen. Som nämns i 1.4 hävdar Tucker (1993) att den arabiska familjen och den västerländska familjen framställs som varandras motsatser i västerländsk diskurs, och mycket riktigt bildar den engelske rumskamratens familj (systern) en kontrast mot huvudpersonens familj genom att rumskamratens syster tycker att varken hon eller någon annan har rätt att lägga sig i broderns affärer, medan huvudpersonen känner sig kontrollerad och bevakad av sin familj (se nedan). Detta stämmer också överens med Tuckers påstående att den västerländska familjen framställs som individualistisk medan den arabiska familjen framställs som kontrollerande.

Huvudpersonen nämner också att hon började känna sig som en fånge i ‘Ā'ishah hem, där ‘Ā'ishah lämnade henne hela dagarna istället för att hjälpa henne att hitta ett jobb och ett eget hem som hon hade lovat:

”[…] الشّعور بأنّي في سجن[…]”[16]

”[…] تركتني سجينة البيت بدلًا من مساعدتي في البحث عن عمل[…]”[17]

(al-Shaykh, 2006, s. 121).

Det är anmärkningsvärt att huvudpersonen använder just orden ”fängelse” (سجن) och ”fånge” (سجينة) för att beskriva hur hon kände sig när hon bodde hos ‘Ā'ishah. Ordvalet visar huvudpersonens känsla av att hon inte kan styra över sitt eget liv hos ‘Ā'ishah, och hennes frustration över att vara isolerad utan att ha möjlighet att vara självständig och utan att kunna söka kontakt med vilka människor hon vill hur och när hon vill. Varför ‘Ā'ishah beter sig som

[15] ”Du blir en fördömd flicka om du så är Fāṭimah al-Zahrā’ [profeten Muḥammads dotter]”.
[16] ” […] känslan av att jag var i fängelse […]”
[17] ”[…] hon lämnade mig som husets fånge istället för att hjälpa mig att söka jobb […]”.

hon gör får man aldrig reda på i novellen, men det kan tänkas att hon känner sig tvungen att i huvudpersonens familjs ställe hindra henne från att synda genom att hålla henne hemma istället för att låta henne ge sig ut i London på egen hand. ʻĀ'ishah avråder ju huvudpersonen från att flytta till England och varnar henne för att hennes rykte kommer att förstöras även om hon inte beter sig illa. Kanske känner sig ʻĀ'ishah ansvarig att hålla uppsikt över huvudpersonen i ett försök att hindra att alltför elaka rykten om huvudpersonen sprids i hembyn. Huvudpersonen föreställer sig dock inte denna förklaring till ʻĀ'ishah handlingar, utan hon är bara arg för att ʻĀ'ishah står i vägen för hennes ambitioner och till viss del bestämmer över hennes liv.

Ännu ett citat som visar att huvudpersonen kände sig kontrollerad av människorna omkring sig i Marocko är detta:

”رجال العائلة ونظراتهم المهدّدة. رجال الحيّ ونظراتهم المراقبة، أمي وكلامها القاسي [...] ”[18]

(al-Shaykh, 2006, s. 124).

Huvudpersonens familjemedlemmar och männen i hennes kvarter beskrivs endast som personer som kontrollerar och utövar makt över henne med sina hotfulla blickar och stränga ord. Återigen kontrasteras arabiska rollfigurer mot en västerländsk rollfigur, när huvudpersonen beskriver hur hennes rumskamrat pussar henne på kinden när hon bjuder på mat och när hon kommer hem från jobbet, och hur han går ut på gatan och väntar på henne om hon kommer hem senare än vanligt:

> [...] يقبّلني على خدّي فرحاً كلّما أعددت الطّعام و كلّما دخلت البيت عائدة من العمل [...] كلّما رأيته ينتظرني عند رأس الشّارع إذا ما تأخّرت في العودة لسبب ما[19]
>
> (al-Shaykh, 2006, s. 124).

Huvudpersonens engelska rumskamrat beskrivs som en vänlig, varm och omtänksam individ, medan marockanska män beskrivs som en homogen grupp där inga enskilda individer sticker ut ur massan genom att till exempel prata med huvudpersonen istället för att bara stirra på henne. Medan rumskamraten har egna karaktärsdrag (till exempel omtänksamhet) är de marockanska männen opersonliga; den enda beskrivningen som ges av dem är att de stirrar på huvudpersonen och får henne att känna sig illa till mods. När huvudpersonen frågar sig varför hon är i London, kommer hon återigen in på att hon kände sig kontrollerad och övervakad i sin hemby:

[18] ”Männen i familjen och deras hotfulla blickar. Männen i kvarteret och deras övervakande blickar. Min mor och hennes stränga ord […]”.

[19] ”Han blev så glad att han pussade mig på kinden när jag bjöd på mat och när jag kom hem från jobbet […]. Varje gång jag kom hem sent av någon anledning, såg jag honom vänta på mig vid gatans slut”.

لكن لماذا أنا هنا. هل لأنّي بعيدة عن أعين أهالي بلدتي وأسئلة رجال عائلتي إلى أين أنا آتية وغادية. بعيدة عن استفهام أمي لماذا أنام على بطني ولماذا أمكث طويلاً في الحمّام[20]

(al-Shaykh, 2006, s. 126).

I kontrast mot detta kan vi ställa detta citat, där huvudpersonen beskriver hur hon känner när hon bor i London:

"أنا سعيدة في لندن. أنا حرّة، سيّدة نفسي [...]"[21]

(al-Shaykh, 2006, s. 124).

Huvudpersonen upplever alltså att hon är fri och kan leva som hon vill i London, medan hennes liv i Marocko präglades av att hon ständigt bevakades in i minsta detalj av sin mamma, av manliga släktingar och av manliga bybor. Till och med hennes sätt att sova och hennes toalettbesök var föremål för misstänksamma frågor. Det är anmärkningsvärt att huvudpersonen beskriver ʻĀ'ishah lägenhet som ett fängelse, eftersom den påminner huvudpersonen om Marocko eftersom den är möblerad med marockanska möbler och luktar på samma sätt som hemmen i huvudpersonens hemby:

فشقّتها كانت كأي شقّة في بلدتي تحمل الرّائحة ذاتها، الطّراريح الملوّنة، والسجّان الملوّن [...] والصّدر النّحاسي [...][22]

(al-Shaykh, 2006, s. 120-121).

Huvudpersonen upplever alltså London och hembyn som motsatser där London, som är mer liberalt, är överlägset. Det är dock inte nödvändigtvis så att London/England representerar västvärlden och att hembyn/Marocko representerar arabvärlden (jfr. s. 15).

Sammanfattning

Det som kan användas som argument för att al-Shaykh framställer arabvärlden och människor därifrån på ett stereotypt sätt är för det första att huvudpersonen framstår som irrationell. I

[20] ”Men varför är jag här? Är det för att jag är långt från bybornas ögon och frågorna från männen i min familj om varifrån jag kom och vart jag gick? Långt från min mors frågor om varför jag sover på mage och varför jag dröjde länge i badrummet”.
[21] ”Jag är lycklig i London. Jag är fri, jag rår över mig själv[…] ”.
[22] ”Hennes lägenhet var som vilken lägenhet som helst i min by. Den hade samma lukt, färgglada ottomaner, och färgglada väggbonader […] och kopparkista […]”.

beskrivningarna av henne framstår hon i sin upprördhet som djurisk, vilket avhumaniserar henne. För det andra antyds det att åtminstone en del av invånarna i huvudpersonens hemby är traditionsbundna. För det tredje antyds det att huvudpersonen har levt ett skyddat liv utan sexuella kontakter och en arabisk rollfigur påstår att en kvinna som flyttar till London ensam anses vara en ”dålig” kvinna – indikationer på att kvinnor och deras sexualitet kontrolleras i huvudpersonens hemland. Dessutom beskrivs huvudpersonens familj och manliga släktingar som kontrollerande. Även männen i huvudpersonens hemby beskrivs som kontrollerande och hotfulla och ställs i kontrast mot huvudpersonens engelske rumskamrat som beskrivs som vänlig och omtänksam.

Argument emot förekomst av stereotyper

Det finns visserligen argument för att vissa stereotyper av människor från arabvärlden reproduceras i novellen, men det går även att hitta argument emot detta. I den situation då huvudpersonens rumskamrat kallar henne galen och hon beskriver sitt eget beteende som att hon beter sig som en vild häst eller en tjur, är hon mycket upprörd och chockad. Det antyds inte att hon beter sig irrationellt på grund av sin kulturella tillhörighet. Därför motsäger det argumentet att hennes irrationalitet är ett exempel på stereotypa framställningar av människor från arabvärlden förekommer i novellen. Dessutom framställs ingen av de andra arabiska rollfigurerna som lika irrationella som huvudpersonen. Ett annat argument mot att arabiska rollfigurer framställs på ett stereotypt sätt är att huvudpersonen inte beter sig som ett fogligt, maktlöst offer. Istället visar hon upprepade gånger handlingskraft och agerar självständigt. Ett exempel på detta är att hon flyttar till London trots att alla hon känner försöker övertala henne att inte göra det. Hon finner sig inte heller i situationer som hon tycker är oacceptabla. Hon agerar och reagerar visserligen på sätt som ofta får henne att framstå som irrationell och till och med psykiskt instabil, men hon är inte passiv. Därför passar hon inte in i den stereotypa bilden av maktlösa arabisk-muslimska kvinnan (Sabbagh), eller i bilden av tredjevärldenkvinnan (Mohanty). När huvudpersonen vill ha en förändring i sitt liv tar hon själv tag i saken. Hon kan även uttrycka ilska, vilket hennes hämndlystnad och det faktum att hon häller vatten över sin rumskamrat och hans vän visar. Det är ytterligare ett tecken på att hon inte är foglig och passiv. Även ‘Ā'ishah går emot bilden av den arabisk-muslimska kvinnan som kontrolleras av dominerande män. Hon arbetar utanför hemmet trots att hon har man och barn och hon verkar kunna göra vad hon vill med sina egna pengar, vilket visar att hon är självständig. Det framgår inte vilken nationalitet hennes man har, vilket betyder att han skulle kunna vara marockan lika gärna som han skulle kunna vara engelsman. Vilken nationalitet hennes make än har, stämmer skildringen av ‘Āishah inte överens med den stereotypa bilden av den passiva arabisk-muslimska kvinnan som förtrycks av sin familj, av patriarkala strukturer och av religiösa normer.

Huvudpersonen beskriver upprepade gånger att hon hela tiden kände sig bevakad i Marocko medan hon känner sig fri i London, men det behöver inte enbart vara ett argument för att arabvärlden framställs på ett stereotypt sätt (det vill säga att den framställs som till exempel patriarkal och oliberal). Det framkommer inte tydligt om huvudpersonen känner sig kontrollerad och övervakad i sin hemby *enbart eller till största delen* på grund av den arabisk-

muslimska, patriarkala kulturen, eller om hennes känsla av frihet i London också beror på att London är en storstad till skillnad från ett litet samhälle där alla känner alla, lägger sig i varandras angelägenheter och skvallrar om varandra. London är en multikulturell storstad; om huvudpersonen hade flyttat till en liten, homogen by i Yorkshire hade hon kanske fått en helt annan uppfattning om England. Om man tar hänsyn till dessa möjligheter är det inte en självklarhet att novellen enbart ger en stereotyp bild av arabvärlden eller att arabvärlden entydigt framställs som en underlägsen motsats till västvärlden.

Jämförande sammanfattning

Huvudpersonens irrationalitet kan användas som argument både för och emot att novellen reproducerar stereotyper, eftersom araber framställs som irrationella inom den orientalistiska diskursen. Däremot antyds det inte att hon är irrationell *eftersom* hon kommer från arabvärlden. Vid flera tillfällen framställs dock människorna i huvudpersonens hemby som traditionsbundna. Dessutom verkar byborna vara en homogen grupp. Ytterligare något som talar för att stereotyper reproduceras i novellen är att huvudpersonens familj beskrivs som kontrollerande och hon känner sig oförmögen att skaffa sig ett självständigt liv i hembyn på grund av patriarkal strukturer. Hon framställs dock inte som ett maktlöst offer, eftersom hon varken är passiv eller foglig utan snarare är mycket handlingskraftig. ʻĀishah är en kvinnlig arabisk rollfigur som även hon beskrivs som självständig och alltså inte framställs som en ”tredjevärldenkvinna” eller enligt stereotyper av arabisk-muslimska kvinnor.

Huvudpersonens koloniserade mentalitet

Den arabiska rollfigur vars psyke man får mest inblick i är huvudpersonen. Därför är denna del av analysen koncentrerad på henne. Man kan anta att huvudpersonens mentalitet är koloniserad av främst tre orsaker. För det första har hon en idealiserad bild av England, för det andra vill hon bli accepterad av dem som enligt hennes uppfattning hör hemma i England, och för det tredje nedvärderar hon sitt hemland Marocko och har mindervärdeskomplex på grund av sitt ursprung. Ett tecken på detta är att hon verkar vilja lämna sin marockanska identitet bakom sig för att istället skapa sig en, som hon ser det, engelsk identitet. Detta hänger ihop med att hon uppfattar England och engelsk kultur som överlägsna Marocko och marockansk kultur. Hon ser ingen framtid i sin hemby, bara en lång räcka av dagar fyllda med samma monotona händelser och hushållssysslor. Hon vill lämna fattigdomen och tristessen och ser flytten till London som vägen till sina drömmars uppfyllelse.

Idealisering av England

Att huvudpersonen har en idealiserad bild av England märks bland annat när hon beskriver sin sista tid i Marocko. Hon tänker hon sig att hon, när hon kommer till London, kommer att:

"[...] أتلمّس طريقي بين بناياتها العالية الملتمعة بالأضواء"[23]

(al-Shaykh, 2006, s. 113).

Att hon föreställer sig Londons byggnader som ”strålande av ljus” tyder på att hon har en romantiserad bild av staden. Formuleringen för tankarna till en drömvärld eller ett himmelrike. Hon föreställer sig att ett liv i England innebär ett liv i rikedom. De vardagligaste ting kan symbolisera en omvandling från fattigdom till välstånd för huvudpersonen. Till exempel tänker hon sig att hennes dammsugare är en:

"[...] مكنسة السّاحرة الّتي سوف تنقلني من دنيا إلى أخرى. من دنيا الفقر إلى دنيا المال" [24]

(al-Shaykh, 2006, s. 114).

Återigen pekar ordvalet på att huvudpersonen idealiserar England. Att hon ser en dammsugare som ett slags magisk farkost som kan förflytta henne till en helt annan värld tyder på att hon romantiserar sitt liv i London. Hembyn/Marocko är fattigdomens värld, där det inte finns några möjligheter, medan London/England är rikedomens värld där alla utsikter att lyckas finns. Hon ser sitt hemland och England som motsatser och har en ensidig syn på båda platserna: hon nedvärderar Marocko samtidigt som hon idealiserar London. Hon verkar tro att hennes möjligheter är oändliga bara för att hon befinner sig i London, att hon utan större svårigheter kommer att bli rik bara för att hon bor i ett rikt land. Det är tydligt att hon har blivit påverkad av ʻĀishahs årliga besök till hembyn:

> وهي تهزّ قرطيها الذهبين وسرار معصمها الذّهبي. بصري يتعلّق
> بحذائها الّذي كان يطابق شنطة يدها بلونه وموضته[25]

(al-Shaykh, 2006, s. 111-112).

Huvudpersonen beskriver smyckena som ʻĀishah har på sig och nämner upprepade gånger att de är gjorda av guld, vilket antyder att hon iakttar ʻĀishah och lägger särskilt märke till de dyra saker som hon har på sig. Att huvudpersonen beskriver det som att hennes blick ”fastnar” (يتعلّق) på ʻĀishahs skor och väska antyder att hon har svårt att sluta titta på dem. Huvudpersonen observerar att ʻĀishahs läderskor och läderväska matchar varandra, vilket inger en känsla av att ʻĀishah lever ett liv i lyx. Hon köper inte bara sådant hon behöver, utan hon har råd med sådant som är fint och behöver inte bara ta hänsyn till hur funktionellt det är. Huvudpersonen verkar bli fascinerad av detta och det är uppenbart att hon vill ha det som ʻĀishah har:

[23] ”[…] leta mig fram mellan dess höga byggnader strålande av ljus”.
[24] ”[…] en häxas kvast som ska föra mig från en värld till en annan. Från fattigdomens värld till rikedomens värld”.
[25] ”Och hon skakade på sina guldörhängen och guldarmband. Min blick fastnade på hennes skor som matchade hennes handväska i färg och modell”.

كانت زيارة عائشة السّنوية إلى البلدة تزرع نواة السّفر في نفسي [...]
فأنا لم أستطع في زيارتها الأخيرة مفارقة قرطي أُذنيها الذهبيّين وسوار معصمها[26]

(al-Shaykh, 2006. s. 119).

Att huvudpersonen beskriver det som att hon inte *kan* skiljas (لم أستطع مفارقة) från ʻĀishahs guldsmycken visar att hon har en stark önskan att leva samma slags liv som ʻĀishah. Hon föreställer sig att hon kommer att få det hon vill ha genom att flytta till London:

"[...] أركب الطائرة وأشتري الذّهب وآتي البلدة كلّ سنة محمّلة بالهدايا "[27]

(al-Shaykh, 2006, s. 120).

Hon förknippar alltså England med guldsmycken och fina kläder och tänker sig att den som återvänder därifrån alltid har med sig gåvor till dem därhemma. Smyckena, kläderna och presenterna kan ses som symboler för rikedom och överflöd. Huvudpersonen är fascinerad av ʻĀishahs örhängen, läderskor och handväska eftersom hon drömmer om att själv äga sådana. Hennes vilja att flytta till London bottnar från början i hennes begär efter dyra, vackra saker och allt som de symboliserar. Huvudpersonen tror att alla engelsmän är rika, vilket är tydligt när hon upptäcker att det finns tiggare i London:

كنت أبتسم للّذي يستوقفني ليشحد منّي جاهلة ما يريده بادئ الأمر. لأكتشف أنّ في لندن شحّاذين. وكنت أتصدّق عليهم بكل فخر لأنّي أكثر مالاً من شخص إنكليزي ولو كان شحاذاً[28]

(al-Shaykh, 2006, s. 119).

Ytterligare något som indikerar att hon, innan hon kom till London, utgick ifrån att alla som bor i England är rika, eller åtminstone har det bättre än marockaner, är att hon blir förvånad när hennes rumskamrat säger att han aldrig har sovit i en säng som är så bekväm som hennes:

[26] ”ʻĀishahs årliga besök till byn planterade en önskan att resa i mig […] Under hennes sista besök kunde jag inte skiljas från hennes guldörhängen och guldarmband”.
[27] ”[…] jag går ombord på flygplanet och köper guld och kommer till byn varje år med presenter”.
[28] ”Jag log mot den som stannade mig för att tigga av mig, ovetande om vad han ville i början. Jag upptäckte att det fanns tiggare i London. Och jag gav allmosor till dem med stolthet eftersom jag hade mer pengar än en engelsman, även om han var tiggare”.

" وكنت اتخيّلها في كل بيت أراه عبر نافذة الباص [...]"[29]

(al-Shaykh, 2006, s. 125).

Huvudpersonen fantiserar och föreställer sig väldigt mycket om hur folks liv i London ser ut. Hon antar okritiskt att människorna där lever på ett visst sätt och hon förutsätter, som nämnts tidigare, att de lever i materiellt överflöd.

Ett annat tecken på huvudpersonens beundran för England är att hon ligger med sin rumskamrat enbart för att han är engelsman och kommer från ett ”framstående land” (البلاد العظيمة):

”هذه البلاد العظيمة [...] تحكم نصف الكرة الأرضية”[30]

(al-Shaykh, 2006, s. 113).

På ett sätt visar hennes betoning av att England är mäktigt hennes mindervärdeskomplex. Hon beundrar England och vill bli en del av det eftersom det får henne att känna det som om hon är värd mer än hon hade varit om hon hade bott kvar i sin fattiga hemby. Om man jämför det som huvudpersonen förknippar med England och de ord hon använder för att beskriva det som är engelskt – guld, lyx, framstående, strålande, välstånd, och så vidare – med hennes attityd till sitt hemland (jfr. s. 23-25) blir det ännu mer tydligt att hon så desperat vill höra hemma i England eftersom hon har mindervärdeskomplex.

Huvudpersonens önskan att bli accepterad i England

På samma sätt som Fanons koloniserade människa vill ha kolonisatörens gillande, vill huvudpersonen bli accepterad och omtyckt av alla i England, vilket bland annat detta citat illustrerar:

> كنت أتمنّى نيل رضاه لأنّه إنكليزي. أتمنّى نيل رضى الجميع هنا، من قاطع تذاكر الباص إلى البائع الهندي لأنّه كان يملك دكّاناً ويتكلّم الإنكليزية[31]
>
> (al-Shaykh, 2006, s. 112).

[29] ”Och jag hade föreställt mig dem [sådana sängar] i alla hem jag såg genom bussfönstret […]”.
[30] ”Detta framstående land […] styr halva jordklotet”.
[31] ”Jag ville ha hans gillande för att han var engelsman. Jag ville bli accepterad av alla här, från busskonduktören till den indiske affärsinnehavaren för att han ägde en affär och pratade engelska”.

Att hon vill bli accepterad av den indiska affärsinnehavaren visar att det inte spelar någon roll för henne om de är vita eller inte, och de behöver inte nödvändigtvis vara födda i England, bara de är en del av det engelska samhället. Från hennes sida verkar det alltså röra sig främst om en vilja att bli en del av den engelska kulturen snarare än om en vilja att bli vit. Huvudpersonens vilja att bli accepterad i England är också tydlig när hon går till Marks & Spencer för att handla kläder och lyckligt drar slutsatsen att kassörskans leende och vänliga ord betyder att hon ger huvudpersonens smak och sätt att betala sitt godkännande (al-Shaykh, 2006, s. 114). Det förefaller extremt viktigt för huvudpersonen att göra ”rätt”, till exempel att betala på” rätt sätt”, så att hon blir omtyckt av engelsmännen. Detta tyder på att hon har mindervärdeskomplex; hon räknar med att engelsmännen bedömer allt hon gör och hur hon klär sig, och tycker att de har rätt att göra det. De enda gångerna hon verkar bli riktigt nöjd med sig själv är när hon känner sig accepterad av engelsmän. Till exempel känner hon sig glad, stolt och självsäker när hon går till en pub och står där ”كالإنكليز” - ”som engelsmännen” (al-Shaykh, 2006, s. 125). Det är även ett tecken på att hon vill skapa sig en engelsk identitet. Samlaget med rumskamraten visar också hennes önskan att bli accepterad av engelsmännen. Han visar henne sitt godkännande genom att ligga med henne och genom det får hon sitt värde genom honom på samma sätt som Fanon beskriver att svarta får sitt värde genom att bli accepterade av vita.

Nedvärdering av Marocko

Det faktum att huvudpersonen blir stolt över att hon har mer pengar än en engelsk tiggare, vilket nämndes ovan, är även ett tecken på hennes mindervärdeskomplex (al-Shaykh, 2006, s. 119). Det kan tolkas som att hon känner sig värd mer när hon kan ge något till en engelsman, eftersom hon tycker att någon som bor i England är mer värd än henne, en marockanska. Att huvudpersonen förknippar sitt eget värde med hur rik hon är i förhållande till en engelsman för tankarna till Fanons påstående att den koloniserade känner sig underlägsen kolonisatören på grund av att kolonisatören är rikare än den koloniserade. Huvudpersonen ser det faktum att hon har mer pengar än en engelsk tiggare som ett bevis på att hon har lyckats lämna sitt hemland och sin marockanska identitet bakom sig. Ännu ett exempel på att huvudpersonen nedvärderar Marocko är när hon jämför engelska hem med marockanska hem:

> إذ كيف تقارن تنظيف الأثاث الإنكليزي الفخم بتنظيف بيتنا حيث الخرق البالية والمقشة والسّطل وفرك الأرض والغسيل على اليد الّذي لا ينتهي[32]
>
> (al-Shaykh, 2006, s. 120).

Hon förknippar engelska hem med lyxiga möbler och marockanska hem med hushållsarbete som aldrig tar slut. Att hon tror att människorna i hennes hemby delar uppfattningen att engelska hem är lyxiga är tydligt eftersom hon föreställer sig att de skulle bli förvånade och

[32] ”Hur jämför man att rengöra de lyxiga engelska möblerna med att städa av våra hem där de trådslitna trasorna, kvasten, hinken, skrubbandet av golvet och tvättandet för hand aldrig tar slut”.

brista ut i skratt om de fick reda på att det händer att främlingar delar kök och badrum med varandra i England:

[33]"أفي انكلترا أم الدّنيا يحصل هذا؟؟"

(al-Shaykh, 2006, s. 123).

Uttrycket ”världens moder” (أم الدّنيا) visar att huvudpersonen, och antagligen invånarna i hennes hemby, har anammat den koloniala föreställningen om kolonisatören som överlägsen. Man kan hävda att det är en indirekt nedvärdering av Marocko, eftersom det antyder att all civilisation har sitt ursprung i England, vilket betyder att det som är marockanskt är ociviliserat.

Ännu ett uttryck för huvudpersonens mindervärdeskomplex på grund av sitt ursprung och hennes nedvärdering av det som är marockanskt, är att hon blir förvånad när hon upptäcker att engelsmän äter couscous:

[34]"[...] ظننت أنّهم لابدّ يعيبون علينا طعامنا إذ إنّ طعامهم لابدّ يكون كطعام الملوك"

(al-Shaykh, 2006, s. 122).

Ordet ”kungar” (الملوك) för tankarna till makt och rikedom. Huvudpersonen sammankopplar Storbritanniens internationella ställning med engelsmännen och utgår därför ifrån att de äter som kungar. Hon blir även förvånad när hon upptäcker att det går att köpa arabiska kläder i London eftersom hon lämnade sin kaftan i Marocko för att hon var säker på att engelsmännen skulle få henne att skämmas för den (al-Shaykh, 2006, s. 128). Två citat kan användas för att sammanfatta huvudpersonens inställning till Marocko:

[35]”ماذا أفعل بالشّمس هل أكنسها عن السّطوح؟”

(al-Shaykh, 2006, s. 124)

och

[36]”[...] رتابة الأيام في بلدي. الفقر واللاّشيء”

(al-Shaykh, 2006, s. 124).

För huvudpersonen finns det ingenting av värde i hemlandet. Hennes fråga om hon ska sopa solen av hustaken för tankarna till ett sisyfosarbete, en fullständigt meningslös syssla som

[33] ”Är det i England, världens moder, som detta händer?”
[34] ”[…] jag trodde att de säkert kritiserade oss för vår mat eftersom deras mat säkerligen var som kungars mat”.
[35] ”Vad ska jag göra med solen, sopa den av taken?”
[36] ”[…] dagarnas monotoni i mitt land. Fattigdomen och intigheten”.

aldrig blir färdig. Den påminner också om de hushållssysslor som hon beskriver att hon utförde i sin hemby, till exempel att lägga ut couscous att soltorka på taket och att sopa golvet med en kvast. När hon tänker på Marocko är det med ord som monotoni, fattigdom och intighet. Det bildar en stark kontrast mot hennes förälskelse i England.

Avkoloniseringen av huvudpersonens mentalitet

Det finns mycket som talar för att huvudpersonen har en koloniserad mentalitet när hon flyttar från Marocko till London, men när hennes föreställningar om England inte passar ihop med verkligheten tvingas hon ifrågasätta sina förutfattade meningar och till sist också sin inställning till sitt hemland. Med andra ord börjar hennes mentalitet avkoloniseras i samband med att hennes illusioner om England krossas. Det är en mycket ångestfylld process för huvudpersonen, men i slutändan känner hon sig lyckligare än innan. Om man, likt Fanon, ser den koloniserade mentaliteten som en neuros kan det förklaras med att hon botas från sin neuros när hennes mentalitet avkoloniseras.

Huvudpersonens besatthet av renlighet (”هوسي بالنّظافة” - ”min renlighetsmani”) kan förklaras med att hon förknippar renhet med England, och vill lämna allt som har med Marocko att göra bakom sig för att bli en del av sitt nya hemland (al-Shaykh, 2006, s. 115). När hon märker att hennes engelske rumskamrat och hans vänner är stökiga och högljudda börjar hennes bild av Englands renhet att smulas sönder. I början anstränger hon sig för att få sin rumskamrat och hans vänner att tycka om henne genom att prata med dem och bjuda på mat, men hon tröttnar alltmer på dem och börjar visa sin irritation mer och mer öppet:

"[...] يستذوق طعم قطعة الدّجاج المغمّسة بالكمّون والزعفران وهو يبتسم لي [...]"[37]

(al-Shaykh, 2006, s. 112).

” وأنا أبتسم لهم أزيد من الطّعام في أطباقهم”[38]

(al-Shaykh, 2006, s. 115).

”[...] قدّمت لهم وجهي الفاتر البارد [...]”[39]

(al-Shaykh, 2006, s. 115).

Orsaken till detta skulle kunna vara att de inte lever upp till hennes bild av England och engelsmän. Huvudpersonen beskriver också hur hennes rumskamrat inte går och duschar efter att de har legat med varandra, utan torkar bara av sig lite med servetter som han slänger på golvet:

[37] ”[…] leende mot mig smakade han på kycklingbiten nerdoppad i kummin och saffran […]”
[38] ”Leende mot dem lade jag mer mat på deras tallrikar”.
[39] ”[…] jag visade dem mitt trista, kalla ansikte […]”

"[...] لم يقصد الحمّام ليغتسل، بل [...] يمسح نفسه بورقات الكلينكس ليرميها على الأرض [...]"[40]

(al-Shaykh, s. 113).

Huvudpersonen har försökt skapa sig en engelsk identitet bland annat genom att hålla rent eftersom hennes bild av England är att det är rent överallt där. Denna föreställning krockar med verkligheten när hon upptäcker att alla engelsmän inte är ordningsamma och noga med sin hygien. Hon tvingas inse att det är mycket svårare för henne att skapa en engelsk identitet än hon hade trott:

> [...] تشبّثي بفكرة أنّي قد قطعت كل الخيوط بيني وبين بلدي، لمجرّد أنّي قدمت إلى لندن وحدي من غير أي فرد من عائلتي [...][41]
>
> (al-Shaykh, 2006, s. 113).

Hon kan inte lämna sin marockanska identitet bakom sig helt och hållet, delvis eftersom hon har byggt sin engelska identitet på saker som egentligen är ytliga. Hon blir inte en annan person bara för att hon köper en dammsugare och lär känna engelsmän.

Den största krocken mellan huvudpersonens föreställningar om England och verkligheten sker när hon hittar sin rumskamrat tillsammans med en man. I och med denna krock når avkoloniseringsprocessen av hennes mentalitet sin kulmen, vilket förklarar hennes extremt känslostarka reaktion och vilja att hämnas:

"ضحكهما حوّل هياجي إلى رغبة في الانتقام"[42]

(al-Shaykh, 2006, s. 117).

Hon vill inte hämnas på rumskamraten och hans vän bara för att de får henne att känna sig dum genom att skratta åt henne, utan också för att de har krossat hennes illusioner om Storbritannien. Hennes påstående att hon hade listat ut att rumskamraten inte var heterosexuell om han hade varit från hennes hemland kan ses som att hon erkänner att hennes mentalitet har varit koloniserad (före repliken som citeras nedan räknar huvudpersonen upp händelser som enligt henne borde ha fått henne att misstänka att rumskamraten inte var heterosexuell):

[40] ”[…] han gick inte till badrummet för att bada, utan […] torkade av sig med Kleenex-servetter för att sedan slänga dem på golvet […]”

[41] ”[…] mitt fasthållande vid tanken att jag hade klippt av alla band mellan mig och mitt land, av den enkla anledningen att jag kom till London ensam utan någon från min familj […]”

[42] ”Deras skratt förvandlade min upprördhet till en vilja att hämnas”.

”[...] جعلت لحمك الأبيض ونحولك وشعرك الأشقر تمحو كلّ ما كنت أرتعد منه وأنا في بلدي"[43]

(al-Shaykh, 2006, s. 118).

Med andra ord lät sig huvudpersonen förblindas av sin rumskamrats vithet och förutsatte att han var heterosexuell fastän hon hade sett ”varningstecken” på att så inte var fallet. På grund av sin beundran för engelsmän hade hon inte kunnat tänka sig att rumskamraten skulle kunna vara homo- eller bisexuell. Det blir tydligt att hennes mentalitet håller på att avkoloniseras när hon vandrar omkring på gatorna efter konfrontationen med rumskamraten:

> سرت في لندن، الجميلة البيوت، النّظيفة الشوارع، حيث أهاليها لا يرتدون سوى أفخم الملابس بين البنيات العالية حتّى السّحاب، وبين الأضواء المشعشعة. أم أنّي كنت أسير في الظلمة بين ظلال الأشجار القليلة والبيوت الحكومية المتشابهة المطفأة الأنوار والنّائمين المحتمين من البرد في صناديق الكرتون وأكوام الزّبالة والأكياس السّوداء وقناني الحليب الفارغة إلاّ من آثار الحليب الفاسد؟[44]
>
> (al-Shaykh, 2006, s. 118-119).

Citatet ovan illustrerar hur huvudpersonen börjar göra sig av med sina romantiserade föreställningar om England. Den första beskrivningen av London visar hur hon såg på staden när hon idealiserade den, medan den andra beskrivningen visar hur den egentligen ser ut. Husen är inte vackra, gatorna är inte rena och alla människorna har inte på sig dyra, extravaganta kläder. Huvudpersonen börjar tvivla på att hon har haft en sann bild av England och börjar istället acceptera att London inte är ”rikedomens värld” (دنيا المال). För första gången ser hon verkligen skräphögarna på gatan och uteliggarna som sover bland dem. Hon måste erkänna för sig själv att det finns fattigdom och misär även i England.

Eftersom huvudpersonens illusioner om England har raserats, måste hon fråga sig själv varför hon är i London: [45]”لماذا أنا هنا؟” (al-Shaykh, 2006, s. 126). Hon är lycklig där eftersom hon trivs med att bestämma över sig själv (al-Shaykh, 2006, s. 124). Samtidigt räcker det inte att hon har lyckats konstruera en ytlig engelsk identitet för att hon ska kunna ta sig igenom sin kris. När hon börjar oroa sig för om hennes rumskamrat har smittat henne med AIDS lyfter

[43] ”[…] jag lät din vita hud, din spinkighet och ditt blonda hår sudda ut allt som jag brukade rysa över när jag var i mitt land.”

[44] ”Jag gav mig ut i London, med dess vackra hus, dess rena gator, där dess invånare inte hade på sig något annat än de elegantaste kläderna mellan byggnaderna som höjde sig till molnen, och bland de strålande ljusskenen. Eller gav jag mig ut i dunklet i skuggorna av de få träden och de kommunala bostäderna som såg likadana ut, matta lampor och sovande som sökte skydd från kylan i pappkartonger och skräphögar och svarta säckar och mjölkflaskor som var tomma sånär som på rester av sur mjölk?”

[45] ”Varför är jag här?”

hon [46]”بحركة لاشعورية” blicken mot himlen och ber till Gud (al-Shaykh, 2006, s. 126). Att rörelsen är omedveten antyder att det naturliga för huvudpersonen är att återvända till sin marockanska identitet i en krissituation. Hon finner tröst i tanken på att Gud med största säkerhet har förståelse för henne och älskar henne (al-Shaykh, 2006, s. 126). Hon försöker inte muntra upp sig genom att göra något som hon förknippar med sin engelska identitet, som att till exempel gå och handla. Hon känner sig visserligen fri i England, men hon inser att den friheten också innebär en ensamhet och otrygghet som hon inte upplevde i sin hemby. Därför får krisen henne att instinktivt återvända till tryggheten i sin ursprungliga, marockanska identitet. Händelserna i slutet av novellen, då hembyn och London blandas och deras respektive invånare umgås med varandra i huvudpersonens fantasi medan hon skrattar och skämtar med engelsmannen och hans vän, kan tolkas som att hon accepterar verkligheten och lyckas förena sin marockanska identitet med sin engelska identitet (al-Shaykh, 2006, s. 127-129).

Sammanfattning

En sak som tyder på att huvudpersonens mentalitet är koloniserad är att hon idealiserar England, framförallt på det materiella planet. Hon föreställer sig att alla lever i välstånd och överflöd i London. Ännu ett tecken på att hon har en koloniserad mentalitet är att hon beundrar England och vill bli accepterad och bekräftad av dem som hon upplever hör hemma där. Hon vill göra sig av med sin marockanska identitet och istället skapa en engelsk identitet som ett sätt att bli en del av den engelska kulturen. Samtidigt som hon romantiserar och idealiserar England, nedvärderar hon Marocko. Hennes idealiserade bild av England krockar kraftigt med verkligheten när hon inser att hennes rumskamrat är bisexuell. Hon får inte ihop sin bild av England med verkligheten och genomgår en tillfällig kris. Krisen gör att hon tvingas acceptera att hon kanske inte har haft en sann bild av England att det bästa för henne inte behöver vara att lämna allting som har med Marocko att göra bakom sig. På så sätt avkoloniseras hennes mentalitet. I och med att huvudpersonen förlikar sig med hur England verkligen är förlikar hon sig också med sitt eget ursprung. Hon slutar idealisera England och slutar samtidigt nedvärdera Marocko.

3. Slutsatser

3.1 Sammanfattning och slutsatser

Syftet med denna uppsats var att analysera Ḥanān al-Shaykhs novell ”Ukannis al-shams ‘an al-suṭūḥ” ur ett postkolonialt perspektiv. Min utgångspunkt har varit Edward Saids, Chandra Mohantys, Suha Sabbaghs, Judith E. Tuckers och Frantz Fanons teorier. Genom att ställa upp kriterier och sedan kontrollera om de uppfylls i novellens handling har jag undersökt om det förekommer stereotyper av människor från arabvärlden och om det förekommer arabiska rollfigurer vars mentalitet är koloniserad.

[46] ”med en omedveten rörelse”

Jag har inte kommit fram till några entydiga slutsatser angående stereotyper av arabvärlden och människor därifrån. Skildringarna av arabvärlden och västvärlden är komplexa och tvetydiga, även om de båda platserna ofta framställs som varandras motsatser. Å ena sidan beskrivs den arabisk-muslimska kulturen som patriarkal medan den engelska kulturen inte gör det, vilket kan tolkas som en stereotyp framställning. Å andra sidan beskrivs inte de kvinnliga arabiska rollfigurerna som fogliga, maktlösa offer. Anledningen till att det är så svårt att komma fram till en tydlig slutsats är att det förekommer beskrivningar av människor från arabvärlden som kan uppfattas som stereotypa, till exempel huvudpersonens kontrollerande släktingar, men det förekommer även beskrivningar av människor från arabvärlden som inte faller inom ramen för de stereotyper som har undersökts i den här uppsatsen. Huvudpersonen och ‘Ā'ishah är två rollfigurer som inte framställs som maktlösa, fogliga offer utan som självständiga och handlingskraftiga. Däremot beskrivs de flesta manliga arabiska rollfigurerna som kontrollerande och hotfullt övervakande, medan de manliga västerländska rollfigurerna inte beskrivs på ett sätt som antyder att de upprätthåller patriarkala strukturer. I novellen finns alltså fler stereotypa beskrivningar av män från arabvärlden än av kvinnor från arabvärlden.

Mina slutsatser angående rollfigurer med koloniserad mentalitet är att huvudpersonen har internaliserat koloniala föreställningar om England (västvärlden, kolonisatören) som överlägset och Marocko (arabvärlden, den koloniserade) som underlägset. Hon försöker konstruera en engelsk identitet och göra sig av med sin marockanska identitet, vilket beror på att hon har internaliserat idén om sin egen kultur som underlägsen. Hennes mindervärdeskomplex leder också till att hon hela tiden vill bli accepterad och bekräftad av människor som bor i London och som enligt hennes uppfattning är en del av den engelska kulturen. När huvudpersonens illusioner om England och engelsmännen krossas börjar hennes mentalitet att avkoloniseras. Min slutsats är alltså att det förekommer åtminstone en arabisk rollfigur vars mentalitet är koloniserad (huvudpersonen), men att denna mentalitet inte är oföränderlig eftersom huvudpersonens psyke börjar avkoloniseras.

3.2 Förslag till vidare forskning

Ett intressant perspektiv på en litteraturanalys skulle vara hur sexualitet och sexualmoral behandlas i al-Shaykhs fiktion. Al-Shaykhs skildringar av arabvärlden och av arabiska kvinnor skulle också kunna utforskas ytterligare. Huvudpersonen i ”Ukannis al-shams ‘an al-suṭūḥ” är inte en stereotyp arabisk-muslimsk kvinna, men hon det faktum att hon bor i London, långt bort från sin familj, gör att man kan fråga sig om al-Shaykh bara kan skapa en självständig, handlingskraftig kvinnlig rollfigur från arabvärlden om denna rollfigur förflyttas från sitt hemland till västvärlden. Om det är så, vad säger det om al-Shaykhs syn på arabvärlden? Även om hon inte reproducerar stereotypa bilder av arabisk-muslimska kvinnor, kan det vara så att hon framställer själva arabvärlden på ett stereotypt sätt?

4.Litteraturförteckning

4.1. Primärkällor

Al-Shaykh, Ḥanān, 2006, ”Ukannis al-shams ‘an al-suṭūḥ” i *Ukannis al-shams ‘an al-suṭūḥ*, 2:a upplagan. Beirut: Dar al-Adab.

Al-Shaykh, Hanan, 2002, ”I Sweep the Sun off Rooftops” i *I Sweep the Sun off Rooftops*. London, Berlin, New York: Bloomsbury.

4.2. Sekundärkällor

Fanon, Frantz, 1995, *Svart hud, vita masker.* Göteborg: Daidalos.

Franco, Jean, 1994, ”Beyond Ethnocentrism: Gender, Power and the Third-World Intelligentsia” i *Colonial Discourse and Post-Colonial Theory: A Reader*, red. Patrick Williams och Laura Chrisman. New York: Columbia University Press, s. 359-269.

Al-Hassan Golley, Nawar, 2007, “Introduction: Contemporary Arab Women’s Autobiographical Writings” i *Arab Women's Lives Retold: Exploring Identity through Writing*, red. Nawar Al-Hassan Golley, New York: Syracuse University Press, s. xxv-xxxv.

Khawaja, Irfan, 2007, ”Essentialism, Consistency and Islam: A Critique of Edward Said's Orientalism”, *Israel Affairs* 13 (oktober), s. 689-713.

Loomba, Ania, 2005, *Kolonialism/postkolonialism*, 2:a upplagan. Hägersten: TankeKraft Förlag.

Mohanty, Chandra, 1984, ”Under Western Eyes”, *Boundary 2*, vol. 12, nr. 3, s. 333-358.

Porter, Dennis, 1994, ”*Orientalism* and its Problems” i *Colonial Discourse and Post-Colonial Theory: A Reader*, red. Patrick Williams, Laura Chrisman, 1994, Columbia University Press, New York, s. 150-161.

Pryce-Jones, David, 2008, ”Enough Said”, *The New Criterion*, januari 2008, s. 60-64.

Rosen, Lawrence, 2007, ”Orientalism Revisited: Edward Said's Unfinished Critique”, *Boston Review*, januari/februari 2007, s. 31-32.

Sabbagh, Suha, 1996, “Introduction: The Debate on Arab Women” i *Arab Women: Betweeen Defiance and Restraint*, red. Suha Sabbagh, New York: Olive Branch Press, s. xi-xxvii.

Said, Edward, 2003, *Orientalism*. London: Penguin.

Spivak, Gayatri, 1994, ”Can the Subaltern Speak?” i *Colonial Discourse and Post-Colonial Theory: A Reader*, red. Patrick Williams och Laura Chrisman. New York: Columbia University Press, s. 66-111.

Tucker, Judith E., 1993, *Arab Women: Old Boundaries, New Frontiers*, red. Judith E Tucker. Bloomington och Indianapolis: Indiana University Press.

Tucker, Judith E., 1993, ”The Arab Family in History: 'Otherness' and the Study of the Family” i *Arab Women: Old Boundaries, New Frontiers*, red. Judith E Tucker. Bloomington och Indianapolis: Indiana University Press, s. 195-207.

Valassopoulos, Anastasia, 2007, *Contemporary Arab Women Writers: Cultural Expression in Context.* London och New York: Routledge.